

ALKOHOLSKATTENS TVÅ SIDOR

SÖREN HOLMBERG OCH LENNART WEIBULL

Den 3 maj 2010 lade den rödgröna oppositionen fram sitt alternativa budgetförslag Ny färdriktning med underrubriken Fler jobb, grön omställning och mindre klyftor för hela Sverige. Förslaget domineras av satsningar på nya arbetstillfällen och åtgärder för att säkra välfärden och olika sätt att stimulera till en grön omställning. Men förslaget rymmer även en passus om alkohol. Den finns med i avsnittet Investeringar i jobb och välfärd kräver skatter med formuleringen: Vi föreslår att skatterna på alkohol och tobak höjs med totalt två miljarder kronor netto. När effekterna av förslaget redovisas handlar det endast om vilka kostnadsökningar det medför på vin och sprit. Texten skiljer sig i detta avseende betydligt från vad som gäller förslagen om andra skatter där de sociala konsekvenserna betonas (Motion 2009/10:Fi15). Alkoholskatten står här för ett sätt att finansiera välfärden och är inte motiverad som en alkoholpolitisk åtgärd.

Den rödgröna oppositionens förslag om en höjd skatt på alkohol kontrasterar mot det förslag på sänkta skatter för alkohol, även på starksprit, som lades fram av ensamutredaren Kent Härstedt (S) 2005 (SOU 2005:25). Förslaget syftade till att motverka privatimporten som hade ökat kraftigt som en följd av förändrade tullregler. Dessutom hade alkoholkonsumtionen i Sverige ökat sedan mitten av 1990-talet (Ramstedt m fl, 2009) och det fanns en klart alkoholliberal opinion. Den alkoholpositiva opinionen kom dock snart att klinga av och förslaget på skattesänkning genomfördes inte (Holmberg och Weibull, 2007).

Det vi kan utläsa från de två policyförslagen är att alkoholskatten har två sidor. Den ena är att var en statlig punktskatt som bidrar till att stärka statskassan och möjliggör olika slag av offentliga åtgärder. Den andra sidan är att skatten är ett alkoholpolitiskt instrument för att styra svenska folkets alkoholvanor både genom skattesatsens nivå och genom en differentiering av skatten mellan olika alkoholdrycker.

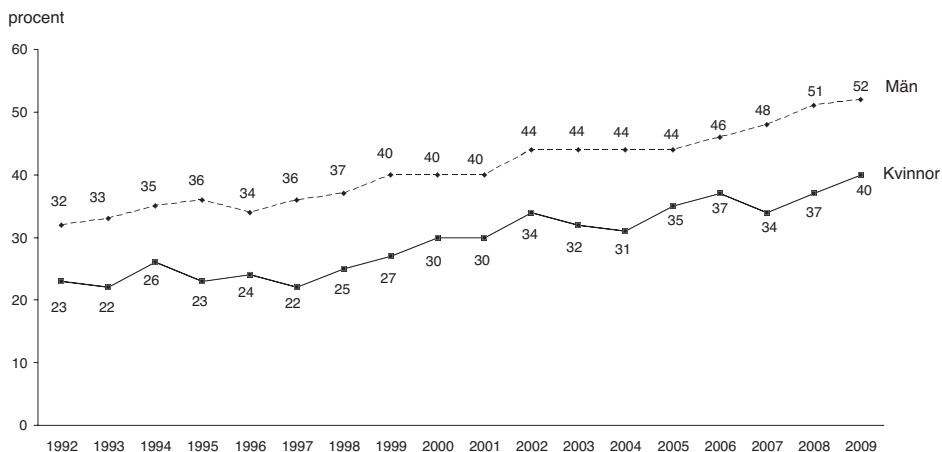
Frågan om alkoholskatten speglar till viss del svenskarnas ambivalenta förhållande till alkohol: å ena sidan finns det acceptans för att genom skatt motverka alkoholen som samhällsproblem, å andra sidan ska den alkohol jag själv köper inte kosta alltför mycket. Vi kan se det som två kraftfält, där vi kan anta att önskan att sänka alkoholskatten är större om man ofta dricker alkohol än om man gör det sällan och att benägenheten att vilja sänka skatten är mindre om man ser alkohol som ett samhällsproblem än om man inte gör det. Men hur förhåller sig de två kraftfälten till varandra? Vad är det utslagsgivande? I det följande är avsikten att belysa frågan genom att följa upp en tidigare analys på samma tema (Holmberg och Weibull, 2008).

Svenska alkoholvanor 2009

Svenska folket dricker allt oftare alkohol. Det är den entydiga slutsatsen av den mätserie som inleddes i och med SOM-undersökningen 1992. Då drack drygt 25 procent alkohol minst någon gång per vecka, 2009 ligger andelen över 45 procent. SOM-undersökningens mått på konsumtionsutvecklingen är *hur ofta* man dricker starksprit, vin eller öl. Måttet tar sikte på frekvensen i konsumtionen, inte på volymen. Det går således inte att på grundval av SOMs siffror säga om de mer frekventa vanorna betyder att man också dricker mera, även om det sannolikt finns ett sådant samband.¹ Valet av frekvensmåttet är motiverat av vårt intresse att analysera alkoholvanorna som en del av en viss livsstil eller en kultur.

Som vi kan se ger frekvensmåttet en bild av en närmast kontinuerlig uppgång i andelen som dricker sprit, vin eller starköl minst någon gång i veckan. Ökningen är tydligast bland män, men finns även bland kvinnor (figur 1). Andelen män som dricker alkohol regelbundet är alla år mellan 10 och 15 procentenheter högre än bland kvinnor.

Figur 1 Regelbundna alkoholvanor bland män och kvinnor 1992-2009 (procent)

Kommentar: Med regelbundna alkoholvanor menas konsumtion av starksprit/vin/starköl minst någon gång i veckan. Procenten har beräknats bland personer som besvarat enkätfrågan.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen

Skillnaden mellan kvinnors och mäns alkoholvanor är visserligen relativt stor men ändå klart mindre än den mellan olika sociala klasser. Bland högre tjänstemän är andelen som 2009 dricker alkohol minst en gång 72 procent, bland arbetare 34

procent och bland tjänstemän och företagare omkring 55 procent. I samtliga dessa grupper har det skett en ökning sedan början av 1990-talet (Weibull m fl, 2010).

Även utbildning har ett tydligt samband med regelbundna alkoholvanor. Bland lågutbildade är andelen som dricker alkohol minst någon gång i veckan 34 procent, bland högutbildade 66 procent. Andra grupper med frekventa alkoholvanor är personer i åldern 50-64 år (53 procent) och storstadsboende (60 procent). De som ligger särskilt lågt i alkoholkonsumtion är äldre personer i mindre tätorter. Mellan 1992 och 2009 har 40-talisterna ökat frekvensen i sin alkoholkonsumtion över genomsnittet för befolkningen. Den snabbaste ökningen finns dock bland de yngsta.

Tabell 1 Alkoholvanor i olika grupper 2009 (procent)

	Öl/vin					Starksprit					Antal svar
	Ingen gång	Någon gång kvartal	Någon gång månad	Någon gång veckan	Summa %	Ingen gång	Någon gång kvartal	Någon gång månad	Någon gång veckan	Summa %	
<i>Kön</i>											
Kvinnor	17	19	25	39	100	31	41	20	8	100	889
Män	11	14	27	48	100	14	29	34	23	100	743
<i>Ålder</i>											
15 – 29 år	16	22	32	30	100	19	29	36	16	100	263
30 – 49 år	9	15	30	46	100	19	44	26	11	100	510
50 – 64 år	11	16	22	51	100	20	37	26	17	100	456
65 – 85 år	22	16	24	38	100	35	27	21	17	100	403
<i>Utbildning</i>											
Lågutb	24	19	26	31	100	36	30	22	12	100	349
Medellåg	14	19	26	41	100	21	32	30	17	100	523
Medelhög	10	16	26	49	100	15	43	28	14	100	333
Högutb	7	13	27	53	100	18	41	26	15	100	408
<i>Familjeklass</i>											
Arbetsfamilj	18	20	28	34	100	27	31	27	15	100	677
Tj mannfam.	9	15	24	52	100	19	40	26	15	100	543
Hö tj mannfam.	6	9	27	58	100	16	41	24	19	100	139
Företagarfam.	12	15	23	50	100	17	34	30	19	100	126
<i>Ideologi</i>											
Klart vänster	14	21	26	39	100	27	34	23	16	100	195
Något vänster	11	16	31	42	100	19	39	29	13	100	340
Varken eller	18	19	26	37	100	25	37	26	12	100	491
Något höger	11	14	23	52	100	21	33	28	18	100	413
Klart höger	8	9	27	55	100	14	39	27	20	100	143
Samtliga	14	17	26	43	100	23	36	26	15	100	1 635

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2009

Att alkoholkonsumtionen också i övrigt är mycket utbredd visar sig genom att det är få som uppger att de inte har druckit sprit, vin eller starköl någon gång under de senaste tolv månaderna. Andelen icke-drickare är högst i pensionärsgruppen och bland boende på landsbygden där omkring 15 procent inte smakat alkohol, en siffra som dock är lägre än i tidigare mätningar.

Så långt har vi talat om alla typer av alkohol. Men vi vet att det finns betydande skillnader i konsumtionsmönster beroende på om det rör sig om starköl, vin eller starksprit samt om det rör sig om kombinationer mellan dryckerna. Det går exempelvis att skilja ut en bred alkoholkultur från en avgränsad vinkultur och analyser tyder på att den frekventare alkoholkonsumtionen har samband med att ett bredare intresse för starköl och vin (Weibull m fl, 2010). Det är samma mönster vi ser i 2009 års SOM-undersökning: 43 procent har druckit starköl eller vin minst en gång i veckan under det gångna året, medan bara 15 procent har druckit starksprit lika regelbundet; var fjärde har inte druckit någon starksprit och var sjunde inte starköl eller vin. Det är samma mönster som 2008.

När det gäller gruppskillnader i starksprits- respektive vin/starkölskonsumtionen återfinner vi i stort sett samma mönster som i fråga om den samlade alkoholvanan (tabell 1). De grupper som ligger högre gör det som regel både i fråga om starköl/vin och när det gäller starksprit. Men det finns också vissa skillnader: starköl och vin har större samband med utbildningsnivå och social klass än vad starksprit har. Andra analyser har särskilt visat att vin är en tydlig klassmarkör (Weibull m fl, 2010).

Ålderssambandet är relativt svagt i fråga om starksprit, medan det är de medelålders som ligger klart högre i regelbunden konsumtion av starköl eller vin. Däremot är könsskillnaden större då det gäller starksprit än i fråga om vin och öl. Det finns en svag tendens att personer som placerar sig politiskt till höger dricker alkohol oftare; det gäller i något större utsträckning öl och vin än starksprit.

Det finns ett klart samband mellan att dricka starksprit och dricka vin eller starköl. De som dricker starksprit regelbundet konsumerar även vin och starköl regelbundet. Däremot finns det stora grupper som bara håller sig till starköl eller vin. Det ger stöd för föreställningen om en expanderande vinkultur (Weibull m fl, 2010).

Alkohol som samhällsproblem

I Sverige har alkoholfrågan alltid haft en stark politisk laddning. En viktig bakgrund är den spritkultur som kännetecknade 1800-talet, då det har bedömts att svensken drack nästan 50 liter brännvin per år. I början av 1900-talet infördes en rad restriktioner för att motverka den höga alkoholkonsumtionen, bland annat motboken² (Björ m fl, 1985). Införandet av motbok medförde en kraftig nedgång av konsumtionen. På 1960-talet skedde en ny, om än svagare uppgång, som möttes med nya åtgärder som förbud mot annonsering av alkohol i dagspress. På 1990-talet ökade på nytt alkoholkonsumtionen och synen på alkohol förändrades. Sänkta skatter på öl och vin, försäljning av lådvin och lördagsöppet på Systembolaget var uttryck för det ändrade synsättet (Ramstedt m fl, 2009).

Tabell 2 Oro för ökad alkoholkonsumtion i olika grupper 2009 (procent)

	Mycket oroande	Ganska oroande	Inte särskilt oroande	Inte alls oroande	Summa procent	Orosbalans	Antal svar
Totalt	24	36	34	6	100	+20	1 613
<i>Kön</i>							
Kvinnor	28	36	30	6	100	+28	880
Män	20	35	39	6	100	+10	733
<i>Ålder</i>							
15 – 29	15	28	44	13	100	-14	257
30 – 49	17	34	41	8	100	+2	508
50 – 64	26	37	34	3	100	+26	454
65 – 85	38	43	17	2	100	+62	394
<i>Utbildning</i>							
Lågutbildad	38	40	20	2	100	+56	344
Medellågutbildad	24	30	39	7	100	+8	518
Medelhögutbildad	19	37	38	6	100	+12	329
Högutbildad	18	39	36	7	100	+14	406
<i>Ideologi</i>							
Klart vänster	33	37	29	1	100	+40	195
Något vänster	27	41	29	3	100	+36	340
Varken eller	26	36	31	7	100	+24	488
Något höger	17	36	39	8	100	+6	410
Klart höger	20	25	47	8	100	-10	142
<i>Starkspritvana</i>							
Aldrig	42	37	16	5	100	+58	354
Månad	17	37	40	6	100	+8	428
Vecka	16	36	41	7	100	+4	240
<i>Vin-/starkölvana</i>							
Aldrig	45	36	13	6	100	+62	210
Månad	23	33	37	7	100	+12	422
Vecka	16	39	40	5	100	+10	697

Kommentar: Orosbalans anger andelen mycket + ganska oroande minus andelen inte särskilt + inte alls oroande. Ju större orosbalans desto högre oro för ökad alkoholkonsumtion.

Frågan är hur ökningen i alkoholkonsumtionen uppfattas av allmänheten. Finns det någon oro för den ökade alkoholkonsumtionen i Sverige? I den nationella SOM-undersökningen 2004 ställdes för första gången – i en frågesvit om vad som bedömdes ”som mest oroande inför framtiden” – en fråga om oron för ökad alkoholkonsumtion. Det visade sig att 23 procent uppgav att alkoholkonsumtionen var mycket oroande (Holmberg och Weibull, 2005). När frågan ställdes på nytt

2007 hade andelen för mycket oroande fallit till 18 procent. I 2009 års undersökning hade andelen på nytt ökat och låg på 24 procent. Det är således den högsta andelen oro för ökad alkoholkonsumtion som vi noterat och en kraftig ökning på två år, låt vara att nivån 2009 är i stort sett densamma som 2004, vilket antyder en långsiktig stabilitet.

Oron för ökad alkoholkonsumtion varierar klart mellan olika grupper. På många punkter är utfallet spegelvänt i förhållande till de gruppskillnader som framträdde vid analysen av alkoholkonsumtion. Således är kvinnor, äldre, lågutbildade och personer som placerar sig politiskt till vänster mer oroade än män, yngre, högutbildade och personer som politiskt står till höger (tabell 2).

Sammantaget finns det alltså ett klart samband mellan den egna alkoholvanan och synen på alkohol som samhällsproblem. Det är också det vi kan se i tabell 2. De som dricker alkohol ofta (minst en gång i veckan) är överlag mindre oroade än personer som aldrig dricker.³ Tendensen är densamma för såväl starksprit- som öl/vinvanor. Det är särskilt personer som dricker ofta som sticker ut och är föga oroade.

En regressionsanalys med oron för alkoholkonsumtionen som beroende variabel visar att politisk ideologi, ålder och egen alkoholvana samtliga har en självständig och ungefär likstor förklaringskraft.

Synen på sänkt alkoholskatt

Innan vi går in på frågan om hur den egna alkoholvanan respektive oron för ökad alkoholkonsumtion i samhället påverkar synen på alkoholskatten ska vi kort se hur synen på alkoholskatten förändrats under de senare åren. Vi har redan tidigare visat hur den alkoholliberala opinion som präglade förslag och debatt 2005 mycket snart kom att erodera, i varje fall om vi som indikator har förslaget om sänkt alkoholskatt (Holmberg och Weibull, 2009). De som förespråkade sänkt alkoholskatt hade redan 2006 minskat till 36 procent från 2005 års siffra på 57 procent. Därefter har stödet för sänkt alkoholskatt fallit ytterligare och var 2009 bara 26 procent (tabell 3). På motsvarande sätt har andelen som anser att förslaget är dåligt ökat från 26 procent 2005 till 43 procent 2009.

Det är ingen tvekan om att det på en relativt kort tid skett en klar opinionsförskjutning. I tidigare analyser har vi pekat bland annat på debatten om de negativa effekterna av en alkoholskattesänkning i Finland, men också tolkat de höga andelarna 2004 och 2005 som de avvikande och att opinionen därefter vänder tillbaka till ett mera normalt läge. Det är mot den bakgrunden knappast överraskande att det rödgröna förslaget om att höja alkoholskatten inte mött någon kritik.

När det gäller olika gruppers bedömning visar sig män, yngre och personer som placerar sig politiskt till höger vara mest positiva till en sänkning av alkoholskatten. Det är samma grupper som har en frekventare alkoholvana än genomsnittet av befolkningen. Samtidigt minskar stödet för att sänka alkoholskatten i nästan alla grupper. Samtliga ligger klart lägre än de gjorde under de alkoholliberala åren 2004 och 2005 (figur 2). Men de två sista åren finns det också avvikande mönster.

Det ena är att de yngsta – personer mellan 15 och 29 år – har blivit mer positiva till att sänka alkoholskatten. Trenden bröts redan 2008 efter några års fallande men stödet har ytterligare ökat 2009.

Tabell 3 Åsikter om alkoholskatt 2004-2009 (procent)

Fråga: Bra förslag att sänka skatten på alkohol?

	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken eller	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag	Ingen uppfattning	Summa procent	Antal svar
2004	23	26	25	13	13	*	100	3417
2005	25	32	17	13	13	**	100	1609
2006	12	24	29	19	16	*	100	1555
2007	11	21	29	22	17	*	100	1590
2008	9	19	32	22	18	*	100	1536
2009	11	15	31	22	21	*	100	1 601

*) Alternativet fanns inte med i frågan

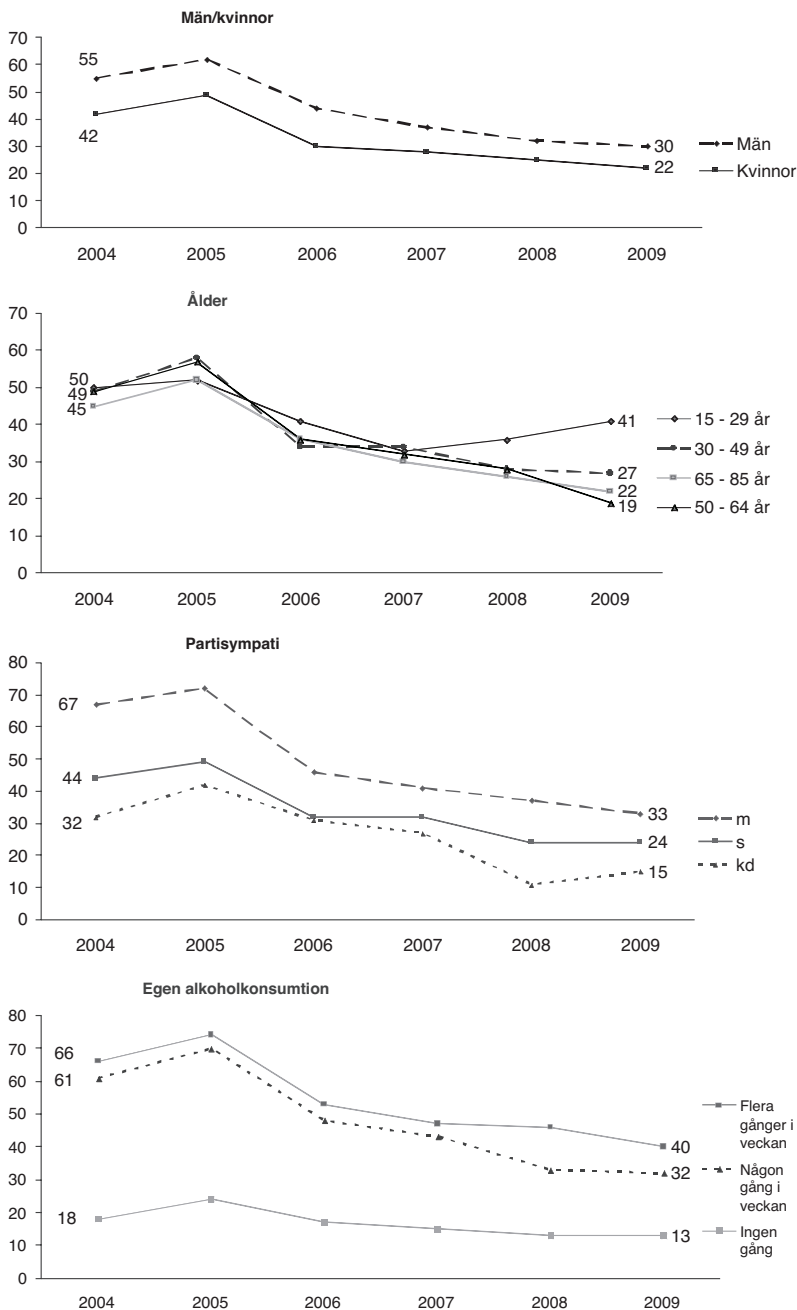
***) Alternativet fanns med och samlade 3 procent. För jämförelsens skull har personer som svarat Ingen uppfattning exkluderats ur analysen.

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2009

Inte oväntat finns det ett större stöd för sänkt alkoholskatt bland dem som dricker starköl, vin eller sprit ofta än bland dem som är icke-konsumenter. Men också bland de frekventa konsumenterna har stödet för minskad skatt gått ner. På en punkt har det dock gått i annan riktning. Det gäller bland de mest regelbundna alkoholkonsumenterna – de som dricker alkohol flera gånger i veckan: nedgången planade ut redan 2008 för att 2009 övergå i ett ökat stöd för en sänkning av alkoholskatten, låt vara att stödet är lägre än det var 2005.

Det är svårt att bedöma vad som ligger bakom den avvikande opinionen hos de yngsta och bland de mest regelbundna alkoholkonsumenterna. Det ligger dock nära till hands att tro att det kan ha att göra med egenintresse, att få tillgång till billigare alkohol. Det kan tyckas som en självklar slutsats för de mest regelbundna alkoholkonsumenterna, särskilt som vi ser att alkoholkonsumtion har ett positivt samband med stöd för en sänkt alkoholskatt. Men det är troligt att samma tolkning kan göras när det gäller de unga: de har en förhållandevis hög konsumtion, särskilt av starksprit, samtidigt som de har en sämre hushållsekonomi än ett befolkningsgenomsnitt.

Figur 2 Andel som är positiva till att sänka alkoholskatten 2004-2009 i olika grupper (procent)

Alkoholskatt mellan alkoholvana och alkohol som samhällsproblem

Så långt har vi sett att synen på att sänka alkoholskatten har ett positivt samband med hur ofta man själv dricker alkohol och ett negativt samband med uppfattningen att ökad alkoholkonsumtion är ett samhällsproblem. Men vi har också sett att det finns några tendenser som går i annan riktning. Som avslutning ska vi studera den relativa betydelsen av de båda faktorerna för att förklara åsikten om alkoholskatten.

I första steget har vi gjort en enkel extremgruppsanalys, där vi relaterat synen på alkoholskatten till frekvensen i alkoholkonsumtion (dels starköl/öl, dels starksprit) respektive graden av oro för ökad alkoholkonsumtion (figur 4a-b). Vi kan se att bland dem som dricker starköl eller vin ofta (minst en gång per vecka) och inte upplever alkohol som något större samhällsproblem är andelen som vill sänka alkoholskatten 45 procent, bland dem som aldrig dricker starköl eller vin och som är oroad för ökad alkoholkonsumtion är motsvarande andel 8 procent. Om vi gör samma analys på grundval av starkspritsvana blir andelarna för extremerna i stort sett desamma.

Tabell 4 Åsikt om sänkt alkoholskatt 2009 efter egen alkoholkonsumtion och oro för ökad alkoholkonsumtion för framtiden: andel som tycker att sänkt alkoholskatt är ett mycket eller ganska bra förslag (procent)

a) Starköl/vin

		Oroande med ökad alkoholkonsumtion		
		Nej, inte särskilt eller inte alls	Ja, mycket	Effekt av oro
Starköl/vinvana senaste året	Minst en gång i veckan	45	23	+22
	Aldrig	33	8	+25
Effekt av alkoholvana		+12	+15	

b) Starksprit

		Oroande med ökad alkoholkonsumtion		
		Nej, inte särskilt eller inte alls	Ja, mycket	Effekt av oro
Stark-spritsvana senaste året	Minst en gång i veckan	47	32	+15
	Aldrig	28	9	+19
Effekt av alkoholvana		+19	+23	

Kommentar: Antalet svarspersoner varierar mellan 40 (låg oro och ingen vana att dricka starköl/vin) och 314 (låg oro och vana att dricka vin och öl minst en gång i veckan).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2009.

Vi kan nu belysa interaktionen närmare genom att studera samtliga celler i fyr-fältstabellerna. Om vi utgår från analysen av starköl/vinkonsumtionens betydelse i förhållande till upplevelsen av alkohol som ett oroande samhällsproblem ser vi att andelen som vill sänka alkoholskatten är högre bland dem som upplever alkoholkonsumtion som ett samhällsproblem både bland frekventa och icke-frekventa alkoholkonsumenter: 23 och 45 procent respektive 8 och 33 procent.

När vi studerar effekten av starkspritkonsumtion i förhållande till oron för ökad alkoholkonsumtion är bilden inte lika entydig. Den genomsnittliga effekten är här något högre av alkoholvanan än av problemupplevelsen. Den grupp som särskilt avviker är de som både känner oro för ökad alkoholkonsumtion och är regelbundna konsumenter av starksprit, där var tredje – trots problemupplevelsen – vill sänka alkoholskatten.

I jämförelse med vår tidigare analys (Holmberg och Weibull, 2008:177f) är effekten av problemupplevelsen något större 2009 än den var 2007. Jämförelsen måste dock göras med försiktighet genom att den äldre analysen inte gjorde skillnad mellan å ena sidan starköl och vin och å andra sidan starksprit.

Den tidigare analysen pekade även på politisk ideologi som en viktig förklaringsfaktor. Det stämmer även 2009. Bland personer som dricker starksprit ofta och står till höger är 42 procent för en skattesänkning, medan motsvarande andel bland personer till vänster är 28 procent.

Det vi kan se är att det finns flera faktorer som har betydelse för svenska folkets syn på alkoholskatten. I en avslutande regressionsanalys har vi testat förklaringskraften hos oro för ökad alkoholkonsumtion, egen alkoholvana, politisk ideologi samt kön, ålder och utbildning. I den första modellen har alkoholvanan operationaliserats med starksprit, i den andra med öl eller vin. I båda modellerna visar sig oron och den egna alkoholvanan ha störst självständig förklaringskraft: i modellen med starksprit har båda ett standardiserat beta på $-.24$, i modellen med öl och vin var värdena $-.24$ och $-.23$. I båda modellerna har utbildning och politisk ideologi självständiga effekter (mellan $.13$ och $.18$) och i modellen där alkoholvanan var definierad som öl och vin även ålder och kön ($.20$ och $-.06$).⁴

En ny alkoholpolitisk era?

Den bild som vi målat upp är något anmärkningsvärd. Det som framkommer är först att svenska folket dricker alkohol allt oftare, sedan att den ökande alkoholkonsumtionen av en majoritet upplevs som oroande för framtiden och att det finns ett minskat stöd för att sänka alkoholskatten. På individnivå ger resultatet stöd för den kluvenhet som svenskarna anses ha visavi alkohol: vi dricker i stor utsträckning alkohol, men känner samtidigt att drickandet rymmer ett problem och att det därför inte är rimligt att uppmuntra det genom att sänka skatten.

Inom förklaringsramen finns det samtidigt plats för både ideologi och plånbok. Personer till vänster är mer för restriktioner för att undvika sociala alkoholproblem än de till höger – och personer som dricker mera regelbundet är inte lika negativa till en alkoholskattesänkning som de som dricker sällan. Det mönster som svagt framträder är en ökande problemupplevelse när det gäller alkoholkonsumtion kopplad till ett minskande stöd för skattesänkningar. Mot den bakgrunden är rimligen det rödgröna förslaget om att höja alkoholskatten ett säkert kort som knappast kommer att möta någon kritik. Kanske är det till och med början till en ny era då alkoholfrågan på nytt blir dagspolitik.

Noter

- ¹ Svenska alkoholstatistik som den regelbundet på regeringens uppdrag redovisas av Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning (SoRAD) vid Stockholms universitet bygger på ett volymmått. För en mer utförlig diskussion se Weibull m fl (2010).
- ² Motboken infördes 1919 av läkaren och alkoholpolitikern Ivan Bratt (1878-1956).
- ³ Det bör observeras att de som dricker öl och vin mycket väl kan dricka också starksprit och att de som dricker starksprit kan dricka öl och vin (jfr Weibull m fl 2010:114f).
- ⁴ Båda modellerna har en förklarad varians (adjusted R square) på 19 procent.

Referenser

- Björ, Jill; Bruun, Kjetil och Frånberg, Per (1985) *Den svenska supen: en historia om brännvin, Bratt och byråkrati*. Stockholm Prisma.
- Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (2005) *Svensk alkoholopinion*. Göteborg, SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (2007) Den förändrade alkoholopinionen. I Holmberg, S, Weibull, L (red) *Det nya Sverige*. Göteborg, SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (2008) Alkoholvanor och alkoholpolitik. I Holmberg, S, Weibull, L (red) *Skilda världar*. Göteborg, SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (2009) Det är skillnad på sprit, vin och starköl. I Holmberg, S, Weibull, L (red) *Svensk höst*. Göteborg, SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Motion 2009/10:Fi15* med anledning av prop. 2009/10:100 2010 års ekonomiska vårproposition.

- Ramstedt, Mats, Axelsson-Solberg, Tove, Engsdahl, Barbro och Svensson, Johan (2009) *Tal om alcohol 2008: en statistisk årsrapport från monitorprojektet*. Forskningsrapport nr 54, SoRAD, Stockholms universitet.
- SOU 2005:25. *Gränslös utmaning – alkoholpolitik i ny tid*. Slutbetänkande från Alkoholinförelutredningen.
- Weibull, Lennart, Fahlke, Claudia och Nilsson, Åsa (2010) *Klass och livsstil i alkoholvanor*. I Oskarson, M, Berglund T och Bengtsson, M (2010) *En fråga om klass*. Stockholm: Liber.